

**Preporuka CM/Rec(2010)7
Saveta ministara zemljama članicama
u vezi sa Poveljom Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i
obrazovanju iz ljudskih prava**

*(Usvojeno od strane Saveta ministara 11. maja 2010. godine
na 120. sednici)*

Savet ministara, shodno uslovima navedenim u članu 15.b statuta Saveta Evrope,

Pozivajući se na glavnu misiju Saveta Evrope u vezi sa unapređivanjem ljudskih prava, demokratije i vladavine prava;

Sa čvrstim uverenjem da obrazovanje i obuka imaju ključnu ulogu u unapređivanju ove misije;

Uzimajući u obzir pravo na obrazovanje koje je sadržano u međunarodnom pravu, a posebno u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (ETS br. 5), Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Međunarodnoj povelji o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Međunarodnoj konvenciji o pravima deteta;

Podsećajući da je Svetska konferencija o ljudskim pravima koja je održana u Beču 1993. godine pozvala države da obuhvate ljudska prava, demokratiju i vladavinu prava kao predmete u nastavnim planovima i programima svih obrazovnih ustanova u formalnom i neformalnom obrazovanju;

Uzimajući u obzir odluku koja je doneta na Drugom samitu šefova država i vlada članica Saveta Evrope (1997. godine) za pokretanje inicijative za demokratsko građanstvo sa ciljem unapređivanja svesti građana o njihovim pravima i odgovornostima u demokratskom društvu;

Pozivajući se na preporuku Saveta ministara [Rec\(2002\)12](#) o obrazovanju za demokratsko građanstvo i želeći da ga nadogradi;

Uzimajući u obzir preporuku Saveta ministara [Rec\(2003\)8](#) o unapređivanju i priznavanju neformalnog obrazovanja/učenja mladih ljudi i preporuku [Rec\(2004\)4](#) o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima u univerzitetskom obrazovanju i stručnom usavršavanju;

Uzimajući u obzir preporuku Parlamentarne skupštine br. 1682 (2004) kojom se poziva na izradu Evropske okvirne konvencije o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava;

Reagujući na poziv 7. Konferencije evropskih ministara odgovornih za omladinu, koja je održana u Budimpešti 2005. godine, za izradu okvirnog dokumenta o smernicama o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava;

Želeći da doprinese postizanju ciljeva Svetskog programa za obrazovanje iz ljudskih prava koji je 2005. godine usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija, a za koji je Savet Evrope regionalni partner u Evropi;

Želeći da nadogradi iskustvo iz Evropske godine građanstva 2005. godine, tokom koje su države i nevladine organizacije prijavile brojne primere dobre prakse u obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava, kao i da konsoliduje, kodifikuje i širi takvu dobru praksu širom Evrope;

Imajući u vidu da su države članice odgovorne za organizovanje i sadržaj njihovih obrazovnih sistema;

Uviđajući ključnu ulogu koju u toj oblasti obrazovanja imaju nevladine organizacije i omladinske organizacije i želeći da ih podrži,

Preporučuje državama članicama da:

- sprovode mere zasnovane na odredbama Povelje Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava, kao što je navedeno u prilogu ove preporuke;
- osiguraju da povelja bude dostavljena svim njihovim organima koji su odgovorni za obrazovanje omladine;

Nalaže Generalnom sekretaru da ovu preporuku prenese:

- vladama država potpisnica Evropske konvencije o kulturi (ETS br. 18) koje nisu države članice Saveta Evrope;
- međunarodnim organizacijama.

Prilog preporuke CM/Rec(2010)7

Povelja Saveta Evrope o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava

Usvojena u okviru preporuka Saveta ministara CM/Rec(2010)7

Odeljak I – Opšte odredbe

1. Delokrug

Ova povelja se bavi obrazovanjem za demokratsko građanstvo i obrazovanjem iz ljudskih prava kao što je definisano u stavu 2. Ona se ne bavi isključivo srodnim oblastima kao što su međukulturno obrazovanje, obrazovanje o jednakosti, obrazovanje za održivi razvoj i obrazovanje o miru, osim gde se ona preklapaju i interaguju sa obrazovanjem za demokratsko građanstvo i obrazovanjem iz ljudskih prava.

2. Definicije

U svrhu ove povelje:

a. "Obrazovanje za demokratsko građanstvo" znači obrazovanje, obuku, podizanje svesti, informisanje, prakse i aktivnosti koje imaju za cilj da, putem opremanja učenika znanjem, veštinama i razumevanjem i razvijanjem njihovih stavova i ponašanja, ih osposobe da uživaju i brane svoja demokratska prava i odgovornosti u društvu, da cene raznovrsnost i igraju aktivnu ulogu u demokratskom životu u smislu unapređivanja i zaštite demokratije i vladavine prava.

b. "Obrazovanje iz ljudskih prava" znači obrazovanje, obuku, podizanje svesti, informisanje, prakse i aktivnosti koje imaju za cilj da, putem opremanja učenika znanjem, veštinama i razumevanjem i razvijanjem njihovih stavova i ponašanja, ih osposobe da doprinesu izgradnji i odbrani univerzalne kulture ljudskih prava u društvu, u smislu unapređivanja i zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.

c. "Formalno obrazovanje" podrazumeva strukturiran sistem obrazovanja i obučavanja koji teče od predškolskog i osnovnog obrazovanja preko srednjeg obrazovanja do univerzitetskog obrazovanja. Ono se po pravilu pruža u opšteobrazovnim ustanovama ili ustanovama stručnog obrazovanja i dovodi do sticanja diplome.

d. "Neformalno obrazovanje" podrazumeva bilo koji planirani program obrazovanja koji je izrađen za poboljšanje obima veština i sposobnosti izvan okruženja formalnog obrazovanja.

e. "Informalno obrazovanje" podrazumeva proces celoživotnog učenja pri čemu pojedinac stiče stavove, vrednosti, veštine i znanja od obrazovnih uticaja i resursa u sopstvenoj sredini i iz svakodnevnih iskustava (porodica, grupa vršnjaka, komšije, susreti, biblioteka, mas-mediji, posao, igra, itd).

3. Odnos između obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava

Obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava su međusobno tesno povezana i međusobno se dopunjuju. Ona se razlikuju više po njihovom fokusu i delokrugu nego po ciljevima i praksama. Obrazovanje za demokratsko građanstvo je pre svega fokusirano na demokratskim pravima i odgovornostima i aktivnom učešću u vezi sa građanskim, političkim, društvenim, pravnim i kulturnim sferama društva, dok se obrazovanje iz ljudskih prava bavi širim spektrom ljudskih prava i osnovnih sloboda u svakom aspektu života ljudi.

4. Ustavne strukture i prioritete država članica

Primenjuju se dole navedeni ciljevi, principi i smernice:

a. sa dužnim poštovanjem ustavnih struktura svake države članice, uz korišćenje sredstava koja su pogodna za te strukture.

b. uzimajući u obzir prioritete svake države članice.

Odeljak II – Ciljevi i principi

5. Ciljevi i principi

Države članice treba da se rukovode sledećim ciljevima i principima prilikom uobličavanja svojih smernica, zakona i praksi.

a. Cilj je da se svakoj osobi unutar njihove teritorije pruži mogućnost obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava.

b. Učenje u okviru obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava je proces celoživotnog učenja. Efikasno učenje iz ove oblasti obuhvata široki obim aktera, uključujući tvorce smernica, obrazovne stručnjake, učenike, roditelje, obrazovne ustanove, obrazovne organe, javne službenike, nevladine organizacije, omladinske organizacije, medije i širu javnost.

c. Sva sredstva za obrazovanje i obuku, bilo formalna, neformalna ili informalna, imaju svoju ulogu u procesu učenja i dragocena su za promovisanje njegovih principa i postizanje njegovih ciljeva.

d. Nevladine organizacije i omladinske organizacije moraju da daju dragoceni doprinos obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava, a posebno putem neformalnog i informalnog obrazovanja i shodno tome su im potrebne mogućnosti i podrška da bi mogle da daju taj doprinos.

e. Prakse i aktivnosti predavanja i učenja treba da prate i unapređuju demokratske vrednosti i principe ljudskih prava, a posebno upravljanje obrazovnim ustanovama, uključujući u školama, treba da odražava i unapređuje vrednosti ljudskih prava i da podstiče jačanje i aktivno učešće učenika, obrazovnog osoblja i aktera, uključujući i roditelje.

f. Važan element celokupnog obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava je unapređivanje socijalne kohezije i međukulturnog dijaloga i poštovanje raznolikosti i jednakosti, uključujući jednakost polova. U tu svrhu je važno razviti znanje, lične i društvene veštine i razumevanje koji smanjuju konflikte, razvijaju poštovanje i razumevanje razlika između verskih i etničkih grupa, grade međusobno poštovanje prema ljudskom dostojanstvu i zajedničkim vrednostima, pospešuju dijalog i unapređuju nenasilje u rešavanju problema i sporova.

g. Jedan od osnovnih ciljeva obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava je ne samo opremanje učenika znanjem, razumevanjem i veštinama, već i jačanje njihove spremnosti da u društvu preduzimaju mere za odbranu i unapređivanje ljudskih prava, demokratije i vladavine prava.

h. Stalno obrazovanje i razvoj obrazovnih stručnjaka i omladinskih lidera, kao i samih nastavnika, u vezi sa principima i praksama obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava je vitalan deo pružanja i održivosti obrazovanja u toj oblasti i shodno tome ono treba da bude adekvatno planirano i finansirano.

i. Partnerstvo i saradnja treba da budu podsticani među brojnim akterima uključenim u obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava na državnom, regionalnom i lokalnom nivou, uključujući među tvorcima smernica,

obrazovnim stručnjacima, učenicima, roditeljima, obrazovnim ustanovama, nevladinim organizacijama, medijima i u široj javnosti, kako bi se što više iskoristili njihovi doprinosi.

j. S obzirom na međunarodnu prirodu vrednosti i obaveza u vezi sa ljudskim pravima i na zajedničke principe ugrađene u demokratiji i vladavini prava, važno je da države članice teže ka međunarodnoj i regionalnoj saradnji i podstiču je u pogledu svih aktivnosti koje su obuhvaćene ovom poveljom, kao i u utvrđivanju i razmeni dobrih praksi.

Odeljak III – Smernice

6. Formalno opšte i stručno obrazovanje

Države članice treba da obuhvate obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja kao i u opštem i stručnom obrazovanju i usavršavanju. Države članice takođe treba da nastave da podržavaju, razmatraju i ažuriraju obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava u tim nastavnim planovima i programima kako bi se osigurala njihova relevantnost i podstakla održivost te oblasti.

7. Visoko obrazovanje

Države članice treba da unapređuju, uz dužno poštovanje principa akademske slobode, obuhvatanje obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava u ustanovama visokog obrazovanja, a posebno za buduće obrazovne stručnjake.

8. Demokratsko upravljanje

Države članice treba da unapređuju demokratsko upravljanje u svim obrazovnim ustanovama kao poželjan i po sebi koristan metod upravljanja i kao praktično sredstvo za učenje i doživljavanje demokratije i poštovanje ljudskih prava. Putem odgovarajućih sredstava one treba da podstiču i pomažu aktivno učešće učenika, obrazovnog osoblja i aktera, uključujući roditelje, u upravljanju obrazovnim ustanovama.

9. Obuka

Države članice treba da obezbede nastavnicima, ostalom obrazovnom osoblju, omladinskim liderima i instruktorima neophodnu početnu i stalnu obuku i razvoj njihovog obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava. Time treba da se obezbedi da oni imaju temeljno znanje i razumevanje ciljeva i principa te discipline i odgovarajućih nastavnih metoda i metoda učenja, kao i da raspolaze drugim ključnim sposobnostima koje se odnose na njihovu oblast obrazovanja.

10. Uloga nevladinih organizacija, onladinskih organizacija i drugih aktera

Države članice treba da pospešuju ulogu nevladinih organizacija i omladinskih organizacija u obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava, a posebno u neformalnom obrazovanju. One trebaju da prepoznaju te organizacije i njihove uloge kao dragoceni deo obrazovnog sistema, pruže im neophodnu podršku tamo gde je to moguće i da u potpunosti iskoriste njihovu ekspertizu kojom one mogu da doprinesu svim oblicima obrazovanja. Države članice takođe treba da unapređuju i drugim akterima objave obrazovanje za demokratsko građanstvo i obrazovanje iz ljudskih prava, a posebno medijima i široj javnosti, kako bi se uvećao doprinos koji oni mogu da daju u toj oblasti.

11. Kriterijumi za ocenjivanje

Države članice treba da razviju kriterijume za ocenjivanje efikasnosti programa obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava. Povratne informacije od strane učenika treba da budu sastavni deo takvih procena.

12. Istraživanje

Države članice treba da pokrenu i unapređuju istraživanje o obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava kako bi sagledale trenutnu situaciju u toj oblasti i kako bi pružile akterima, uključujući tvorce smernica, obrazovne ustanove, rukovodstva škola, nastavnike, učenike, nevladine organizacije i omladinske organizacije, uporedne informacije kako bi im pomogle da izmere i povećaju njihovu efikasnost i ekonomičnost i poboljšaju svoju praksu. Ovo istraživanje treba, *između ostalog*, da obuhvati istraživanje o nastavnom planu i programu, inovativnim praksama, nastavnim metodama i razvoju sistema ocenjivanja, uključujući kriterijume i pokazatelje za ocenjivanje. Države članice trebaju, prema potrebi, da razmenjuju svoje rezultate istraživanja sa drugim državama članicama i akterima.

13. Veštine za unapređivanje društvene kohezije, poštovanje različitosti i ophođenje sa razlikama i konfliktom

U svim oblastima obrazovanja države članice treba da unapređuju obrazovne pristupe i nastavne metode sa ciljem učenja zajedničkog suživota u demokratskom i multikulturalnom društvu i kako bi omogućili učenicima da steknu znanje i veštine za unapređivanje društvene kohezije, poštovanje različitosti i jednakosti, poštovanje razlika – posebno između raznih verskih i etničkih grupa – i rešavanje neslaganja i konflikata na nenasilan način i uz poštovanje prava drugih, kao i za borbu protiv svih oblika diskriminacije i nasilja, a posebno protiv nasilništva i uznemiravanja.

Odeljak IV – Ocenjivanje i saradnja

14. Ocenjivanje i razmatranje

Države članice treba redovno da ocenjuju strategije i smernice koje su preduzele u pogledu ove povelje i da prema potrebi prilagode te strategije i smernice. One to mogu da učine u saradnji sa drugim državama članicama, na primer na regionalnoj osnovi. Svaka država članica takođe može da zahteva pomoć Saveta Evrope.

15. Saradnja u aktivnostima naknadnog praćenja

Države članice treba, prema potrebi, da međusobno sarađuju i preko Saveta Evrope slede ciljeve i principe ove povelje putem:

- a.* praćenja tema od zajedničkog interesa i utvrđenih prioriteta;
- b.* pospešivanja multilateralnih i prekograničnih aktivnosti, uključujući postojeću mrežu koordinatora obrazovanja za demokratsko građanstvo i obrazovanja iz ljudskih prava;
- c.* razmene, razvoja, kodifikovanja i obezbeđivanja širenja dobrih praksi;
- d.* obaveštavanja svih aktera, uključujući i javnost, o ciljevima sprovođenja povelje;
- e.* pružanja podrške evropskim mrežama nevladinih organizacija, omladinskih organizacija i obrazovnih stručnjaka i saradnje među njima.

16. Međunarodna saradnja

Države članice treba u okviru Saveta Evrope da razmenjuju sa drugim međunarodnim organizacijama rezultate svog rada na obrazovanju za demokratsko građanstvo i obrazovanju iz ljudskih prava.